DIET KANNUR

STEPS

TIPS AND TECHNIQUES FOR WRITING STRESS FREE EXAMINATION IN DIFFERENT SUBJECTS

HINDI

HINDI
FA LESSONS, X[th] 2020-21

1. बीरबहूटी (कहानी)
2. हताशा से एक व्यक्ति बैठ गया था (टिप्पणी)
3. टूटा पहिया (कविता)
4. आई एम कलाम के बहाने (फिल्मी लेख)
5. सबसे बड़ा शो मैन (जीवनी)

♦ **പാഠഭാഗങ്ങളുടെ പേര്, സാഹിത്യ ശാഖ, രചയിതാവ്, കഥാപാത്രങ്ങൾ ഇവയെ പട്ടികപ്പെടുത്തുക.**

पाठ	प्रोक्ति	रचयिता	कथापात्र
बीरबहूटी	कहानी	प्रभात	बेला, साहिल, दूकानदार, सुरेंदरजी (गणित अध्यापक)
हताशा से एक व्यक्ति बैठ गया था	टिप्पणी	नरेश सक्सेना	कवि, हताश व्यक्ति
टूटा पहिया	कविता	धर्मवीर भारती	अभिमन्यु
आई एम कलाम के बहाने	फिल्मी लेख	मिहिर	मिहिर, मोरपाल, रणविजय छोटू (कलाम), लूसी मैडम
सबसे बड़ा शो मैन	जीवनी	गीत चतुर्वेदी	चार्ली चाप्लिन, हेन्ना(माँ) मैनेजर

बीरबहूटी की विशेषताएँ:-

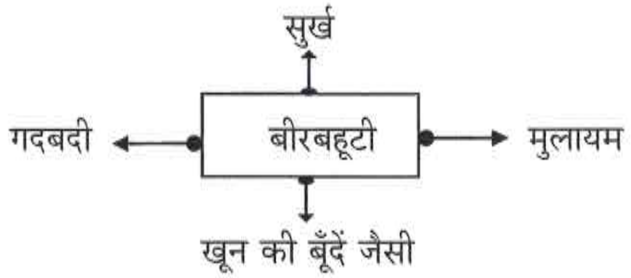

♦ **चरित्रगत विशेषताएँ /കഥാപാത്രങ്ങളുടെ പ്രത്യേകതകൾ:**

- बेला/साहिल
  - ▫ पाँचवीं कक्षा के छात्र
  - ▫ एक साथ स्कूल आना-जाना
  - ▫ बीरबहूटियों को खोजना
  - ▫ एक साथ पढ़ना-लिखना

- अलग होने पर दुखी होना
- एक दूसरे को चाहना
- सच्ची दोस्ती

♦ **सुरेंदर माटसाब**

- गणित अध्यापक
- गुस्सालू
- अकारण मारना
- क्रूर स्वभाववाला

पाठः आई एम कलाम के बहाने

चरित्रगत विशेषताएँः

मोरपाल

- मेहनती लड़का
- रोज़ स्कूल आनेवाला
- पढ़ाई में अत्सुक
- गरीब लड़का
- छाछ लानेवाला

मिहिर

- राजमा चावल लानेवाला
- स्कूल जाने में आलसी
- अमीर लड़का
- कीमती कपड़े पहननेवाला

पाठः सबसे बड़ा शो मैन

चरित्रगत विशेषताएँः Score : 2

चार्ली चैप्लिन :-

- जनता में गुदगुदी फैलानेवाला
- छोटी आयु में ही जादू करनेवाला
- दर्शकों का दिल जीतनेवाला

◆ **सही मिलान करे।** Score : 4

बेला और साहिल	लोगों में गुदगुदी फैलाना
मोरपाल और मिहिर	चक्रव्यूह
चार्ली चैप्लिन	बीरबहूटियों को खोजते थे
अभिमन्यु	खाने की अदला- बदली करना

◆ **वाक्य पिरमिड की पूर्ति करें।** Score : 2

(धीरे-धीरे, अपरिचित)

व्यक्ति चलता है।

व्यक्ति कवि के साथ चलता है।

....

....

◆ **पोस्टर (नमूना)**

जी.एच.एस.एस. पालयाड

आई एम कलाम

सिनेमा प्रदर्शनी

25 फरवरी 2021
गुरुवार
दोपहर 2 बजे

उद्घाटक
फहद फासिल
(फिल्मी अभिनेता)

सबका स्वागत

हिंदी मंच, जी.एच.एस.एस. पालयाड।

- **पटकथा:-** **(Steps)**

सीन : एक	
स्थान	:
समय	:
पात्र	:
नाम	:
आयु	:
वेश-भूषा	:
संदर्भ	:
संवाद	:

- **पत्र की रूपरेखा**

स्थान,
तारीख।

संबोधन
अभिवादन
कलेवर

सेवा में
नाम,
पता।

हस्ताक्षर
नाम

♦ **पोस्टर (नमूना)**

रक्तदान महादान
14 जून रक्तदान दिवस
एक बूँद रक्त दो; एक जान बचाओ।
रक्तदान समिति, तलश्शेरी

डायरी (Steps)

दिन, तारीख।
आज का दिन मैं भूल नहीं सकता /सकती। ....

DIET KANNUR

STEPS

TIPS AND TECHNIQUES FOR WRITING STRESS FREE EXAMINATION IN DIFFERENT SUBJECTS

संस्कृतम्

संस्कृतचोद्यमातृका

परीक्षार्थिनां कृते कानिचित् प्रश्नोत्तराणि अत्र मातृकारूपेण प्रदीयते।

१ भूगतौ अश्विनीसुतौ (देववैद्यौ) कौ ?

परिश्रमो मिताहारश्च।

२ सुखदु:खयो: कर्ता इति कं मन्येत ?

आत्मानम्।

३ धनानाम् उत्तमं किम् ?

श्रुतम्।

४ " दीनवत्सला जननी " इति कथा कस्माद् उद्धृता ?

महाभारतात्।

५ " अयि शुभे! किमेवं रोदिषि " - कस्य वचनमिदम् ?

इन्द्रस्य।

६ का अपत्येषु तुल्यवत्सला ?

जननी।

७ " दशपुत्रसमो द्रुम:" - इति वचनं कस्मिन् ग्रन्थे भवति ?

वृक्षायुर्वेदे ।

८ वृक्षायुर्वेदस्य कर्ता क: ?

सुरपाल:।

९ वृक्षायुर्वेदे कति अध्याया: सन्ति ?

त्रयोदश:।

१० कति सस्यभेदानि सन्ति ?

चतुर्विधानि।

११ मधुसूक्तं कस्मिन् वेदे अस्ति ?

ऋग्वेदे।

१२ अद्वैतचिन्ताप्रतिष्ठापक: क: ?

शङ्कराचार्य:।

१३ शङ्करदिग्विजयस्य कर्ता क: ?

माधवविद्यारण्यस्वामि।

१४ कनकधारास्तवस्य कर्ता कः ?

शङ्कराचार्यः।

१५ " धनहीनस्य गृहं विवेश सः " - सः कः ?

शङ्कराचार्यः।

१६ गृहिणी वटवे किं प्रददौ ?

आमलकम् ।

१७ मुरभित्कुटुम्बिनी का ?

महालक्ष्मी।

१८ सर्वधेनूनां माता का ?

सुरभी।

१९ फलपाकान्तः सस्यभेदः कः ?

ओषधीः।

२० " गच्छ वत्से सर्वं भद्रं जायेत" – कस्येदं वचनम् ?

इन्द्रस्य

पदच्छेदः

तावनादृत्य- तौ + अनादृत्य

नैवाहम् - न + एव + अहम्

शनैरर्थः - शनैः + अर्थः

तस्माच्छ्रेयस्करम् - तस्मात् + श्रेयस्करम्

तुष्टिरुत्तमा- तुष्टिः + उत्तमा

कुर्वन्नासीत् - कुर्वन् + आसीत्

सहजैव - सहजा + एव

दुःखिताभूत् -दुःखिता + अभूत्

सत्स्वपि - सत्सु + अपि

उक्तिरियम् - उक्तिः+ इयम्

नो वनस्पतिः - नः + वनस्पतिः

सम्पन्नेऽस्मिन् - सम्पन्ने + अस्मिन्

धिगिदम् - धिक् + इदम्

तावागतौ - तौ आगतौ

चैवात्र - च एव अत्र

तैरपि - तैः अपि

तच्छ्रेयसे - तत् श्रेयसे

वृष्टिरुद्गता - वृष्टिः उद्गता

गच्छन्नासीत् गच्छन् आसीत्

तनूजैव - तनूजा एव

लज्जिताभवत् - लज्जिता अभवत्

महत्स्वपि - महत्सु अपि

शक्तिरिव - शक्तिः इव

जनो वदति - जनः वदति

वनेऽस्मिन् - वने अस्मिन्

वागियम् - वाक् इयम्

विग्रहवाक्यम् / समस्तपदम्

मिताहारः - मितः च असौ आहारः च	अल्पाहारः - अल्पः च असौ आहारः च।
सुखदुःखयोः - सुखं च दुःखं च सुखदुःखे तयोः	पत्रपुष्पयोः - पत्रं च पुष्पं च पत्रपुष्पे, तयोः।
तुल्यवत्सला - तुल्यं वात्सल्यं यस्याः सा	पुत्रवत्सला - पुत्रे वात्सल्यं यस्याः सा।
सुराधिपः - सुरणां अधिपः	जनाधिपः - जनानां अधिपः।
तरुमहिमा - तरोः महिमा	गुरुमहिमा - गुरोः महिमा।
धनहीनः - धनेन हीनः	गुणहीनः - गुणेन हीनः।
वटुवर्यः - वटुषु वर्यः	मुनिवर्यः - मुनिषु वर्यः।
सादरम् - आदरेण सह वर्तते	सस्नेहम् - स्नेहेन सह वर्तते।
ज्ञाननिधिः - ज्ञानं निधिः यस्य सः	तपोनिधिः - तपः निधिः यस्य सः।
नवनीतकोमलम् - नवनीतम् इव कोमलम्	चन्द्रिकासुन्दरम् - चन्द्रिका इव सुन्दरम्।
कनकामलकम् - कनकम् एव आमलकम्	मुखपद्मम् - मुखम् एव पद्मम्।
आत्मवान् - आत्मा अस्मिन् अस्ति इति	वलवान् - बलम् अस्मिन् अस्ति इति।

समानपदानि

कृषीवलः - कर्षकः, कृषकः।
वृषभः - वृषः, ऋषभः, बलीवर्दः, पुङ्गवः।
जननी- माता, अम्बा ।
पुत्रः -तनयः, आत्मजः,सुतः।
इन्द्रः - सुराधिपः, वासवः, आखण्डलः।
वृक्षः - तरुः, द्रुमः, पादपः।
ब्राह्मणः - द्विजन्मा, द्विजः, विप्रः।

पट्टिकाकरणम्

ग्रन्थः	ग्रन्थकर्ता	विभागः
महाभारतम्	व्यासः	इतिहासम्
रामायणम्	वाल्मीकिः	इतिहासम्
रघुवंशम्	कालिदासः	महाकाव्यम्
अभिज्ञानसाकुन्तलम्	कालिदासः	नाटकम्
कुमारसम्भवम्	कालिदासः	महाकाव्यम्
श्रीशङ्करदिग्विजयम्	माधवविद्यारण्यस्वामि	महाकाव्यम्
नारायणीयम्	मेल्पुत्तूर् नारायणभट्टपादः	स्तोत्रकाव्यम्
वृक्षायुर्वेदः	सुरपालः	शास्त्रग्रन्थः
किरातार्जुनीयम्	भारविः	महाकाव्यम्
शिशुपालवधम्	माघः	महाकाव्यम्
नैषधीयचरितम्	श्रीहर्षः	महाकाव्यम्

शत्रन्त -शानजन्तविवेचनम्

शत्रन्तम्	शानजन्तम्
गच्छन्	नुद्यमानः
पठन्	गम्यमानः
पचन्	कम्पमानः
रुदन्	वन्दमानः
ताडयन्	पचमानः
प्रेरयन्	जल्पमानः
लिखन्	क्रियमाणः
गच्छन्	भजमानः
स्मरन्	सेव्यमानः
हसन्	प्रेर्यमाणः

लकाराणां पट्टिकाकरणम्

लट्	लङ्	लोट्	विधिलिङ्
पठति	अपठत्	पठतु	पठेत्
लिखति	अलिखत्	लिखतु	लिखेत्
त्रसति	अत्रसत्	त्रसतु	त्रसेत्
ताडयति	अताडयत्	ताडयतु	ताडयेत्
वहति	अवहत्	वहतु	वहेत्
पीडयति	अपीडयत्	पीडयतु	पीडयेत्
गच्छति	अगच्छत्	गच्छतु	गच्छेत्
पिबति	अपिबत्	पिबतु	पिबेत्

क्त्वान्तम् - तुमुन्नन्तम् -ल्यबन्तम्

क्त्वान्तम्	तुमुन्नन्तम्	ल्यबन्तम्
पठित्वा	पठितुम्	प्रपाठ्य
उक्त्वा	वक्तुम्	प्रवक्ष्य
लिखित्वा	लिखितुम्	विलिख्य
स्मृत्वा	स्मर्तुम्	संस्मृत्य
गत्वा	गन्तुम्	आगत्य
पीत्वा	पातुम्	निपीय
दृष्ट्वा	द्रष्टुम्	संपश्य
ऊढ्वा	वोढुम्	संवाहृय

सस्यभेदानि

आद्यं पुष्पम् अनन्तरं फलं	वृक्षः	आम्रः, नालिकेरः, पूगः
अव्यक्तपुष्पः यः फलति सः	वनस्पतिः	पनसः, उदुम्बरः
फलपाकानन्तरं विनश्यति यः सः	ओषधीः	व्रीहिः, कदली, वेणुः,
प्रतानैः या प्रसरति सा	वीरुत्	द्राक्षा, कूश्माण्डः, कर्कटी

सस्यभेदम् अधिकृत्य सूचनानुसारं लघूपन्यासलेखनम्।

सुरपालेन विरचितः शात्रग्रन्थः भवति वृक्षायुर्वेदः। अस्मिन् ग्रन्थे त्रयोदशाध्यायाः भवन्ति। सस्यभेदम् अधिकृत्य अस्मिन् ग्रन्थे विवृणोति। सस्यानि चतुर्विधानि भवन्ति। वृक्षः, वनस्पतिः, ओषधीः, वीरुत् इति भेदेन। यत्र आद्यं पुष्पम् अनन्तरं फलं च दृश्यते सः वृक्षः। उदा- आम्रः, नालिकेरः । यः अव्यक्तपुष्पः फलति सः वनस्पतिः । उदा - पनसः, उदुम्बरः। यः फलपाकानन्तरं विनश्यति सः ओषधीः । उदा - व्रीहिः, कदली। या प्रतानैः प्रसरति सा वीरुत्। उदा- द्राक्षा, कूश्माण्डः।

सस्यानाम् औषधगुणाः

सस्यनामानि	औषधगुणाः
आमलकी	धातुपुष्टिः
हरिद्रा	विषनाशिनी
तुलसी	विषनाशिनी
निम्बः	व्रणनाशकः
आर्द्रकम्	कण्ठशुद्धिः
पुनर्नवा	ओजप्रदायिनी
ब्रह्मी	बुद्धिप्रदायिनी
कर्कटी	मूत्रविवर्धिनी
कर्णिकारः (आरग्वधः)	रक्तशुद्धिः
जपापुष्पम्	केशविवर्धिनी

पद्यं पठित्वा चोद्यानाम् उत्तरं लिखत।

क) आत्मानमेव मन्येत
कर्तारं सुखदुःखयोः।
तस्माच्छ्रेयस्करं मार्गं
प्रतिपद्येत न त्रसेत्।

१) सुखदुःखयोः कर्ता इति कं मन्येत ?
आत्मानम् एव मन्येत।

२) महत्तरम् - इत्यस्य समानार्थकं पदं श्लोकात् चित्वा लिखत।
श्रेयस्करम्

३) **तस्माच्छ्रेयस्करं** - इत्यस्य पदच्छेदं लिखत।
तस्मात् -श्रेयस्करम्।

४) श्लोकात् एकम् अव्ययपदं चित्वा लिखत।

ख) अपत्येषु च सर्वेषु
जननी तुल्यवत्सला।
पुत्रे दीने तु सा माता
कृपार्द्रहृदया भवेत्।

१) अपत्येषु जननी कीदृशी भवति ?
तुल्यवत्सला भवति।

२) जननी -इति शब्दस्य समानार्थकं पदं श्लोकात् चित्वा लिखत।
माता।

३) श्लोकात् क्रियापदं चित्वा लिखत।
भवेत्।

४) दीने पुत्रे का कृपार्द्रहृदया भवेत् ?
माता।

ग) **स मुनिर्मुरभित्कुटुम्बिनीं**
पदचित्रैर्नवनीतकोमलैः।
मधुरैरुपतस्थिवाँस्तवै-
द्विजदारिद्र्यदशानिवृत्तये।।

१) सः मुनिः कां स्तुतवान् ?
मुरभित्कुटुम्बिनीम्।

२) "सः मुनिः" - मुनिः कः?
शङ्करः।

३) अवस्था - इत्यस्य समानार्थकपदं श्लोकात् चित्वा लिखत।
दशा।

४) पदचित्रैर्नवनीतकोमलैः- पदच्छेदं कृत्वा लिखत।

उदाहरणानुसारं वाक्यं परिवर्तयत।

उदा - सः शरीरेण दुर्बलः, मनसा शक्तः च भवति।। **(यद्यपि ...तथापि)**
यद्यपि सः शरीरेण दुर्बलः **तथापि** मनसा शक्तः च भवति।

१) सः दरिद्रः भवति। दानशीलः च भवति।
यद्यपि सः दरिद्रः **तथापि** दानशीलः च भवति।

२) पुस्तकम् अतिमनोहरम् । मूल्यमपि तुच्छम्।
यद्यपि पुस्तकम् अतिमनोहरम् **तथापि** मूल्यमपि तुच्छं भवति।

३) वर्षाकालः समागता। वृष्टिः नास्ति।
यद्यपि वर्षाकालः समागता **तथापि** वृष्टिः नास्ति।

उदा - अद्यापकः कक्ष्यायाम् आगतः । छात्राः उत्तिष्ठिन्ति। (यदा-- तदा)
यदा अद्यापकः कक्ष्यायाम् आगतः **तदा** छात्राः उत्तिष्ठिन्ति।

१) वर्षाकालः आगता। चण्डवातः आसीत्।
यदा वर्षाकालः आगता **तदा** चण्डवातः आसीत्।

२) कमलं विकसति। भ्रमराः आगच्छन्ति।
यदा कमलं विकसति **तदा** भ्रमराः आगच्छन्ति।

*** *** *** ***